

EUROOPA KOHTU OTSUS

10. november 1993*

(Konkurents—Kaitseõiguse järgmine—Siseriiklik menetlus
EMÜ asutamislepingu artiklite 85 ja 86 tõlgendamise küsimuses)

kohtuasjas C-60/92,

mille esemeks on Euroopa Kohtule EMÜ asutamislepingu artikli 177 alusel Arrondissementsrechtbank Amsterdami (Madalmaad) esitatud eelotsusetaotlus nimetatud kohtus pooleliiolevates menetluses järgmiste poolte vahel:

Otto BV

ja

Postbank NV,

EMÜ asutamislepingu artikli 5 ning kõnealuse lepingu artiklite 85 ja 86 kohaldamise korda reguleerivate ühenduse õiguse üldpõhimõtete tõlgendamise küsimuses

EUROOPA KOHUS,

koosseisus: president O. Due, kodade esimehed G.F. Mancini, J.C. Moitinho de Almeida, M. Diez de Velasco ja D.A.O. Edward, kohtunikud C.N. Kakouris, R. Joliet, F.A. Schockweiler, G.C. Rodriguez Iglesias, F. Grévisse, M. Zuleeg, P.J.G. Kapteyn ja J.L. Murray,

kohtujurist: C. Gulman,

kohtusekretär: J.-G. Giraud,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

- Postbank, esindajad: O.W. Brouwer ja Y. Van Gerven, Brüsseli advokatuur,
- Prantsusmaa valitsus, esindajad: välisministeeriumi õigusosakonna asedirektor P. Pouzoulet ja välisministeeriumi sekretär H. Duchêne,
- Kohtumenetluse keel:hollandi

- Itaalia valitsus, esindaja: välisministeeriumi õigusosakonna juhataja Professor L. Ferrari Bravo, keda abistas Avvocato dello Stato I. Braguglia,
- komisjon, esindaja: õigustalituse ametnik B.J. Drijber,

arvestades kohtuistungil ettekannet,

olles 4. mai 1993. aasta kohtuistungil ära kuulatud suulised märkused, mille esitasid Ühendkuningriik, esindaja: Barrister P. Roth, Postbank ja komisjon,

olles 15. juuni 1993. aasta kohtuistungil ära kuulatud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1 Arrondissementsrechtbank (ringkonnakohus), Amsterdam on esitanud 11. veebruari 1992. aasta määrusega, mis saabus Euroopa Kohtu kantseleisse 28. veebruaril 1992, EMÜ asutamislepingu artikli 177 alusel Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse EMÜ asutamislepingu artikli 5 ning kõnealuse lepingu artiklite 85 ja 86 kohaldamise korda reguleerivate ühenduse õiguse üldpõhimõtete tõlgendamise küsimuses.

2 Taotlus on esitatud Otto BV (edaspidi „Otto“) ja Postbank NV (edaspidi „Postbank“) vahelises kohtuvaidluses, mille esemeks on teatav tegevus, mis on väidetavalt vastuolus asutamislepingu artiklitega 85 ja 86.

3 Otto on postimüügiga tegelev äriühing. Ligikaudu pool klientide maksetest äriühingule tehakse kõnesolevate klientide Postbankis olevatelt pangakontodelt Otto arvelduskontodele samas pangas. Tehingute tegemiseks kasutatakse valmistrükitud maksekorraldusblanketti („acceptgiro“). Postbank käitleb ligikaudu miljon kõnealust blanketti aastas.

4 Pärast seda, kui Postbank teatas Ottole oma kavatsusest debiteerida alates 1. juulist 1991 Ottolt 0,45 NGL iga töödeldud maksekorraldusblanketi kohta, esitas Otto Arrondissementsrechtbank Amsterdami esimehele hagi, paludes kohtul keelata Postbankil kõnealuste tasude nõudmine. Gerechtshof (piirkondlik apellatsioonikohus) Amsterdam tühistas 28. novembri 1991. aasta otsusega 1. augustil 1991 Otto kasuks tehtud eelotsuse.

5 Otto taotles seejärel Arrondissementsrechtbank Amsterdamilt tunnistajate esialgset küsitlemist teatavate asjaolude kindlakstegemiseks enne võimalikku hagi Postbanki vastu seoses tegevusega, mis on vastuolus EMÜ asutamislepingu artiklitega 85 ja 86. Sel eesmärgil palus Otto tunnistajatena välja kutsuda Postbanki juhtkonna.

6 Esiialgse uurimise taotlus on esitatud Wetboek van Burgerlijke Rechtsvorderingi (Madalmaade tsiviilkohtumenetluse seadustik) alates 1. aprillist 1988 kohaldatava versiooni artikli 190 ja artikli 214 lõike 1 alusel. Eelotsusetaotlusest ilmneb, et Madalmaade seadusandja on kõrvale kaldunud tavapärasest reeglist, mille kohaselt ei saa vaidluspool olla tunnistajaks oma kohtuasjas. Pärast 1099. aasta reformi on tunnistajaks kutsutud pool põhimõtteliselt kohustatud tunnistusi andma, kuid tal on õigus sellest keelduda eelkõige juhul, kui tunnistuste andmine tooks kaasa tema või tema lähisugulase vastutuselevõtmise õigusrikkumises. Tunnistajaks kutsutud poole seisund erineb tavalise tunnistaja seisundist ainult selle poolest, et teda ei saa sundida tunnistusi andma tema suhtes kinnipidamist kohaldades. Teisest küljest võib kohus tunnistaja vaikimise põhjal teha ebaõigeid järeldusi. Kohus võib samuti paluda tal selgitada vaikimise põhjusi.

7 Uurimise abil, mida Otto on taotlenud, püütakse muu hulgas välja selgitada järgmised asjaolud:

- Maks 0,45 NGL ei põhine mis tahes (finants-) arvutusel, mis võimaldaks Postbankil välja arvutada maksekorraldusblankettide töötlemiskulud;
- Postbanki kehtestatud maksu aluseks on pankadevaheline kokkulepe, mille kohaselt on pangad vastastikku kokku leppinud debiteerida üksteise valmistrükitud maksekorraldusblankettide töötlemiselt 0,30 NGL;
- Postbank on valmistrükitud maksekorraldusblankettide töötlemisega seotud maksu suuruse üle nõu pidanud teiste pankadega, või pangad on vaikimisi kokku leppinud, et maksu määr on 0,30 NGL, millele liidetakse väike kasumimarginaal.

8 Postbank väitis vasturepliigis, et Madalmaade menetluskord, mille kohaselt ta oli sunnitud esitama teabe, mida Otto taotles, on vastolus ühenduse õiguse üldpõhimõttega, mille peale siseriiklik kohus otsustas menetluse peatada ning esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuseküsimuse:

„Kas siseriiklik kohus peab tunnistajate tsiviilmenetluse algatamise eelse esialgse küsitlemise taotlust hinnates lähtuma EMÜ asutamislepingu artikli 5 kohaselt põhimõttest, et ettevõtja ei ole kohustatud küsimustele vastama, kui vastus sisaldab konkurentsieeskirjade rikkumist kinnitavat ülestunnistust?“

9 Üksikasjalikumat teavet vaidluse aluseks olevate asjaolude, menetluse käigu ja Euroopa Kohtule esitatud kirjalike märkuste kohta saab kohtuistungis ettekandest. Toimiku neid osi mainitakse või arutatakse edaspidi ainult niivõrd, kui kohtu arutluskäik seda nõuab.

10 Esmajoones on tarvis lähtuda Euroopa Kohtu praktikast seoses reegluga, mille kohaldamisala hõlmab siseriikliku kohtu küsimust.

11 Euroopa Kohus on kohtuasjas 374/87: *Orkem vs. komisjon*, EKL 1989, lk 3282 sedastanud, et tuginedes siseriiklike õigusaktide võrdlevale analüüsile, 4. novembri 1950. aasta inimõiguste ja põhivabaduste kaitse Euroopa konventsiooni artiklile 6 ning 19. detsembri 1966. aasta kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti artiklile 14 (United Nations, *Treaty Series*, vol. 999, p. 171) ei saa järeldada, et ühenduse õigus sisaldab üldist põhimõtet, mille kohaselt on juriidilisel isikul majandusvaldkonnas toimepandud rikkumiste, eelkõige konkurentsioõigusega seotud küsimustes õigus enda vastu tunnistamata jätta.

12 Euroopa Kohtu kõnealuses otsuses on siiski märgitud, et kuna kaitseõiguse tagamine on ühenduse õiguskorra aluspõhimõte, ei saanud komisjon nõukogu 6. veebruari 1962. aasta määruse nr 17 artikli 11 lõike 5, asutamislepingu artiklite 85 ja 86 esimese rakendusmääruse (EÜT, ingliskeelne eriväljaanne, 1959–62, lk 87) alusel tehtud teabenõude otsusega sundida ettevõtjat andma komisjonile vastuseid, mis võivad sisaldada ülestunnistust, et ettevõtja on osalenud rikkumises, mida komisjon peab tõendama.

13 Siseriikliku kohtu esitatud küsimuse eesmärk on seega välja selgitada, kas sama piirangut, mis kehtib ettevõtjate küsimustele vastamise kohustuse kohta, tuleb kaitseõiguse tagamise osana ühenduse õiguse alusel kohaldada asutamislepingu artiklite 85 ja 86 kohaldamise siseriiklike tsiviilmenetluste suhtes.

14 Siseriiklikud asutused kohaldavad asutamislepingu artiklid 85 ja 86 põhimõtteliselt siseriiklike protseduurireeglite kohaselt. Kui ühenduse õiguse ning eelkõige selle aluspõhimõtete kohaldamisest ei tulene teisiti, tuleb seega asjaomastele isikutele kaitseõiguse tagavad asjakohased protseduurireeglid kindlaks määrata siseriikliku õigusega. Sellised tagatised võivad erineda ühenduse menetlustes kohaldatavatest tagatistest.

15 Tagatised, mis on vajalikud isiku kaitseõiguste tagamiseks sellises haldusmenetluses nagu *Orkemi* kohtuasjas, erinevad nendest tagatistest, mida on vaja kaitseõiguste kindlustamiseks tsiviilasja menetluses osalevale poolele.

16 Kui (nagu käesolevas põhikohtuasjas) on tegemist eranditult eraisikute suhteid puudutava menetlusega, mis ei too otse ega kaudselt kaasa avaliku võimu kehtestatavat karistust, ei tule ühenduse õiguse kohaselt ühele poolele tagada õigust mitte anda vastuseid, mis võivad sisaldada konkurentsieeskirjade rikkumist kinnitavat ülestunnistust. Kõnealuse tagatise peamine eesmärk on kaitsta isikut menetlustoimingute eest, mis avalik asutus määrab eesmärgiga panna isik end süüdi tunnistama teguviisis, mille eest talle määratakse haldus- või kriminaalkaristus.

17 Sellest järeldub, et määruse nr 17 kohast komisjoni uurimisvolituste piirangut, mida kohaldatakse seoses ettevõtja kohustusega vastata küsimustele, mille Euroopa Kohus tuletas *Orkemi* kohtuasjas kaitseõiguste tagamise põhimõttest, ei saa üle võtta siseriiklikku tsiviilkohtumenetluste, mis on seotud asutamislepingu artiklite 85 ja 86

kohaldamisega, kuid puudutab eranditult üksikisikute omavahelisi suhteid, sest selline menetlus ei saa otse ega kaudselt viia karistuseni, mille kehtestab avalik asutus.

18 Postbank väidab, et juhul kui komisjoni uurimisvolituste piirangut määruse nr 17 kohaselt ei kohaldata siseriikliku menetluse suhtes, kaotab piirang oma tegeliku mõju, sest komisjon saab siseriikliku menetluse abil teavet, mida tal ei ole võimalik saada otse määrusega nr 17 ette nähtud korras.

19 See argument tuleb tagasi lükata.

20 Siseriikliku menetluse käigus saadud teave võib eelkõige asjast huvitatud poole kaudu tõepoolest komisjonile teatavaks saada. Kohtuasja *Orkemi vs. komisjon* põhjal järeldeb siiski, et ei komisjon ega ka siseriiklik asutus ei saa kõnealust teavet ära kasutada selleks, et tõendada konkurentsieeskirjade rikkumist menetluses, mis võib kaasa tuua karistuste määramise, või tõendina, mis õigustab menetlusele eelneva uurimise algatamist.

21 Seda arvesse võttes tuleks siseriikliku kohtu esitatud küsimusele vastata, et ühenduse õigus ei näe ette, et siseriiklik kohus peab tunnistajate tsiviilkohtumenetluse algatamise eelse esialgse küsitlemise taotlust hinnates kohaldama põhimõtet, mille järgi ettevõtja ei ole kohustatud küsimustele vastama, kui nõutav vastus võib sisaldada konkurentsieeskirjade rikkumist kinnitavat ülestunnistust.

Kohtukulud

22 Itaalia ja Prantsusmaa valitsuste, Ühendkuningriigi ja Euroopa Ühenduste Komisjoni Euroopa Kohtule märkuste esitamisega seotud kulud ei hüvitata. Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleliolevate asjade üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus.

Esitatud põhjendustest lähtudes

EUROOPA KOHUS,

vastuseks Arrondissementsrechtbank Amsterdami 11. veebruari 1992. aasta määrusega esitatud küsimusele, otsustab:

ühenduse õigus ei näe ette, et siseriiklik kohus peab tunnistajate tsiviilkohtumenetluse algatamise eelse esialgse küsitlemise taotlust hinnates kohaldama põhimõtet, mille järgi ettevõtja ei ole kohustatud küsimustele vastama, kui nõutav vastus võib sisaldada konkurentsieeskirjade rikkumist kinnitavat ülestunnistust.

Due Mancini	Moitinho de Almeida	Diez de Velasco	Edward
Kakouris	Joliet	Schockweiler	Rodriguez Iglesias
Grévisse	Zuleeg	Kapteyn	Murray

Kuulutatud avalikul kohtuistungil 10. novembril 1993 Luxembourgis.

J.-G. Giraud
Kohtusekretär

O. Due
President